

УДК 343.102:343.132

Саковський А. А. – кандидат юридичних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0762-859X>;

Климчук М. П. – кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0488-5470>

Особливості документування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів

Мета статті – з'ясувати сутність й особливості документування оперативними підрозділами кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, а також визначити можливість використання результатів дослідження в доказуванні. **Методологія.** Методологічну основу дослідження становлять методи та прийоми наукового пізнання. Їх застосування обумовлене системним підходом, який надає можливість розглядати окреслені проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. Шляхом використання методів системного аналізу, системно-структурного та формально-логічного з'ясовано сутність взаємодії слідчих та оперативних підрозділів щодо документування фактів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. Методи статистичного та документального аналізу сприяли виявленню позитивних і негативних тенденцій у процесі доказування та використання під час досудового розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень, результатів оперативно-розшукової діяльності. Методи моделювання та прогнозування використано для формування пропозицій з удосконалення теоретичних положень, пов'язаних із можливістю застосування фактичних даних, отриманих унаслідок документування факту незаконного обігу наркотичних засобів. **Наукова новизна** полягає в системному аналізі особливостей діяльності оперативних підрозділів з документування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. Схарактеризовано типові оперативно-розшукові заходи, які здійснюються з метою виявлення та розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 305–320 Кримінального кодексу України, залежно від слідчої та оперативно-розшукової ситуації. Надано рекомендації щодо оптимізації документування з подальшою можливістю реалізації його результатів під час розслідування означених кримінальних правопорушень. **Висновки.** Важливою складовою забезпечення оперативними підрозділами доказування в кримінальних провадженнях за фактом учинення кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконним обігом наркотичних засобів, є документування відповідних фактичних даних, яке здійснюють під час як оперативно-розшукової діяльності, так і виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Основними оперативно-розшуковими методами виявлення кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів є такі: контрольована поставка; контрольована й оперативна закупка; встановлення конфіденційного співробітництва; розвідувальне опитування; оперативне спостереження. Результатом документування є створення документів, що після відповідної оцінки та перевірки слідчим, прокурором можуть бути використані як докази в кримінальному провадженні. Результати документування оперативними підрозділами фактів незаконного обігу наркотичних засобів можуть бути використані як для забезпечення доказування в конкретному кримінальному провадженні, так і для інших цілей, встановлених Кримінальним процесуальним кодексом та Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Ключові слова: незаконний обіг; наркотичні засоби; розслідування; взаємодія; документування; оперативно-розшукова діяльність; докази; слідчі й оперативні підрозділи.

Вступ

Останніми роками глобальних змін зазнали всі сфери життєдіяльності суспільства, що стосується і сфери обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, які використовують для реалізації злочинних намірів. Рівень уживання в Україні синтетичних наркотиків і психотропних речовин, передусім – симуляторів амфетамінового ряду, стрімко зростає ("International Narcotics", 2018). За статистичними даними, кількість осіб, які їх уживають, становить близько 500 тис. ("Statystychni dani", 2017).

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів не лише завдає значної шкоди здоров'ю населення та генофонду нації, а є реальною загрозою національній безпеці будь-якої держави (Albul, 2018). Водночас на законодавчому рівні передбачено, що кожна людина має право на охорону здоров'я (ст. 49 Конституції України), яке забезпечує держава. Зокрема, розділ XIII Особливої частини КК України «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші

злочини проти здоров'я населення» визначає суспільно небезпечні діяння, які за особливостями об'єкта посягання та характером і змістом об'єктивної сторони належать до таких категорій: злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, інші злочини проти здоров'я населення.

Найкращих результатів у будь-якій діяльності можна досягти шляхом поєднання зусиль зацікавлених сторін, які мають спільну мету або завдання (Sakovskiy, & Zhyzhyn, 2019). Протистояти наркозагрозі на належному рівні можливо тільки шляхом удосконалення внутрішньої та зовнішньої взаємодії, спільної роботи всіх підрозділів і служб правоохоронних органів, органів державної влади й місцевого самоврядування, засобів масової інформації та громадськості.

Дослідженню питань взаємодії підрозділів кримінальної поліції з органами досудового розслідування присвячено праці вітчизняних й іноземних науковців (Afonin, Osipov, & Prusak, 2017; Krychun, 2018; Nykyforchuk, 2019; Palamarchuk, 2017; Petukhov, 2018; Tsutskiridze, 2018). Водночас недостатньо дослідженими лишаються питання щодо процесуальних можливостей оперативних підрозділів органів Національної поліції України та інших правоохоронних органів у документуванні протиправної поведінки осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 305–320 КК України.

У межах реформування чинного КПК України й оперативного-розшукового законодавства актуальними є проблеми ефективної взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час протидії зазначеним кримінальним правопорушенням, зокрема, стосовно документування злочинних дій і використання його результатів у кримінальному процесуальному доказуванні.

Обрана для дослідження проблематика засвідчує відповідність змісту статті критерію наукової новизни.

Мета і завдання дослідження

Мета статті – з'ясувати сутність й особливості документування оперативними підрозділами кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, а також визначити можливість використання в доказуванні результатів окресленого виду оперативного-розшукової діяльності.

Для досягнення поставленої мети слід виконати такі завдання:

- проаналізувати локальну взаємодію оперативних підрозділів з органами досудового розслідування;

- визначити характерні особливості наркозлочинності, схарактеризувати основні напрями діяльності оперативних підрозділів щодо виявлення та розкриття кримінальних право-

порушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів;

- з'ясувати можливість використання результатів документування в доказуванні під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів.

Виклад основного матеріалу

Розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, є доволі складним процесом. Передусім це стосується виявлення та розкриття всього ланцюга руху наркотичних засобів (від постачальника до споживача), встановлення всіх учасників злочинної групи, а також доказування їх причетності до вчинення цього злочину (Okushko, 2017). Адже рівень злочинної підготовки осіб, причетних до вчинення зазначених кримінальних правопорушень, зростає, а способи їх конспірації, учинення та маскування урізноманітнюються.

Інформацію про нелегальні джерела виготовлення й поширення наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, діяльність осіб, яких підозрюють у причетності до вчинення незаконних операцій з ними, а також про факти виявлення окремих правопорушень може бути отримано як із гласних, так і з негласних джерел. З огляду на специфіку незаконної діяльності в аналізованій сфері, значущу інформацію одержують здебільшого з негласних джерел під час здійснення підрозділами кримінальної поліції оперативного-розшукової діяльності.

У межах виявлення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, на організації і тактиці взаємодії підрозділів кримінальної поліції з органами досудового розслідування позначаються такі чинники: стан і рівень аналізованого виду злочинів; статистика загальнокримінальних злочинів, учинених наркозалежними; соціально-психологічні особливості наркозлочинців; наявність необхідних сил і засобів суб'єктів запобігання, виявлення, припинення, розкриття й розслідування наркозлочинів, установлення осіб, причетних до них; результати оперативно-службової діяльності з розкриття зазначених злочинів; соціально-економічний стан регіону, його демографічні особливості й географічне розташування (Elisin, Izotov, & Shornikova, 2017). Слід проаналізувати локальну взаємодію оперативних підрозділів з органами досудового розслідування стосовно документування окреслених кримінально проти-

правних виявів, визначити доцільність і способи документування залежно від типової слідчої, оперативно-розшукової ситуації, з'ясувати можливості використання результатів документування в кримінальній процесуальній діяльності.

Насамперед зазначимо, що оперативно-розшукову діяльність здійснюють оперативні підрозділи таких суб'єктів: Національної поліції; Державного бюро розслідувань; Служби безпеки України; Служби зовнішньої розвідки України; Державної прикордонної служби України; Управління державної охорони України; органів доходів і зборів; органів та установ виконання покарань і слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; розвідувального органу Міністерства оборони України; Національного антикорупційного бюро України. Здебільшого успішність їхньої діяльності залежить від відомчої, а подеколи – й міжвідомчої взаємодії (закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» і «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»).

Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженою наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575, визначено, що взаємодію між підрозділами кримінальної поліції та органами досудового розслідування передбачено в разі: надходження до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та під час реагування на них; направлення оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) до органу досудового розслідування; створення слідчо-оперативних груп для досудового розслідування кримінальних правопорушень; отримання працівниками оперативного підрозділу органу, підрозділу поліції доручень слідчих про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій; проведення окремих слідчих (розшукових) дій та виконання заходів забезпечення кримінального провадження; зупинення досудового розслідування; на стадії судового розгляду кримінальних проваджень.

У доктрині ОРД та кримінального процесу виокремлюють низку ознак взаємодії: відповідність законам і підзаконним нормативно-правовим актам; комплексність, узгодженість діяльності за завданнями, напрямками, місцем і часом; наявність єдиної мети узгоджених дій суб'єктів взаємодії (Elesin, Izotov, & Shornikova, 2017). Окреслені ознаки притаманні також документуванню в кримінальному процесі.

Науковець Ю. Ю. Орлов визначав оперативне документування як здійснюваний відповідно до

чинного законодавства суб'єктами ОРД процес збирання, закріплення, систематизації, перевірки й оцінки фактичних даних, необхідних для доказування в кримінальній справі, вирішення інших завдань кримінального судочинства та ОРД, а також створення умов для використання цих даних у розслідуванні (Orlov, 2007). Дослідник П. В. Жовтан документуванням вважає передбачений законами та підзаконними нормативними актами комплекс дій, спрямованих на достовірне відображення (закріплення, фіксацію) у матеріалах ОРД порядку й результатів як окремих оперативно-розшукових заходів і рішень, так і всього перебігу й результатів ОРД, охоплює збирання, закріплення, систематизацію, перевірку та оцінку фактичних даних, необхідних для доказування в кримінальному провадженні, вирішення інших завдань кримінального судочинства та ОРД, а також створення умов для використання цих даних у розслідуванні (Zhovtan, 2014).

У згадуваній вище Інструкції від 7 липня 2017 року № 575 документування визначено як процес відображення в службових документах фактичних даних, отриманих шляхом оперативно-розшукових заходів.

Відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», метою оперативного документування є «припинення правопорушень». Водночас мета документування злочинної діяльності полягає в запобіганні правопорушенням і розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення або переховуються від органів розслідування, суду чи ухиляються від відбування кримінального покарання, а також безвісно зниклих осіб.

Документування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів потребує використання положень ст. 305–320 КК, законів України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, який затверджує та змінює Кабінет Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у сфері охорони здоров'я, а також Таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться в незаконному обігу, затверджених спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Науковці виокремлюють такі негативні чинники, що позначаються на якості документування злочинів в аналізованій сфері: неузгодженість законодавства щодо оперативно-розшукового документування в межах ведення оперативно-розшукових справ, оскільки з моменту виявлення злочину їх ведення

призупиняють; надмірно розширений список наркотичних засобів, який постійно поповнюють; використання технічних засобів у наркобізнесі (розповсюдження наркотиків та їх оплата за допомогою Інтернету, банківських терміналів); знання злочинцями кримінально-правових норм (зберігають обмежену кількість наркотиків, що не підпадає під ознаки злочину); високий рівень прибутковості наркобізнесу, що створює корупційний захист деяким державним чиновникам (Hren, 2017); недостатнє використання слідчими й оперативними підрозділами техніко-криміналістичного забезпечення (особисто та із залученням спеціаліста) (Deriugin, 2016; Meretukov, 2017).

До основних напрямів оперативного пошуку злочинів у сфері обігу наркотичних засобів належать: факти вчинення або готування зазначених злочинів; предмети й документи, що містять ознаки злочинної діяльності; осіб, яких може бути віднесено до категорії підозрюваних, очевидців або потерпілих (Sereda, 2001). Одержання під час ОРД повної й достовірної гласної та негласної інформації про ознаки підготовки або вчинення незаконного обігу наркотичних засобів має певні особливості, передусім – відсутність заяв потерпілих та очевидців. У такому випадку оперативному співробітнику слід вчасно прийняти рішення про оперативну перевірку отриманих відомостей, визначити коло осіб, причетних до наркозлочину, і послідовність здійснення заходів щодо його виявлення (Lukashov, 1988).

Оперативним підрозділам слід реалізовувати повноваження, надані законодавством про ОРД, з огляду на специфічні особливості боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, вагоме місце серед яких належить саме документуванню. Під час реалізації матеріалів оперативно-розшукового документування необхідно вживати вичерпні заходи для встановлення всіх учасників злочину, обсягів незаконного обігу наркотичних засобів, грошей, майна, які надалі можуть арештувати й конфіскувати, для забезпечення відшкодування завданих злочинами збитків. Увагу акцентують на тактиці затримання найбільш кваліфікованих учасників виготовлення та реалізації наркотичних засобів (організованих злочинних груп, які займаються наркобізнесом), а також зважають на способи безконтактного розповсюдження наркотичних засобів і розрахунки через банківську систему (термінали) (Hren, 2017).

Результати документування можуть бути використані в кримінальному провадженні як докази за умови здійснення ОРД згідно з правилами, визначеними КПК України, і лише стосовно кримінальних правопорушень, які готують, або осіб, які їх готують.

Відповідно до ч. 1 ст. 84 КПК України, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані в передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя й суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження й підлягають доказуванню. Частина 2 ст. 84 КПК України одним із процесуальних джерел доказів визначає документи, якими, зокрема, можуть бути матеріали, де зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб і груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». За умови відповідності вимогам цієї статті такі документи можуть бути використані в кримінальному провадженні як докази (абз. 2 ч. 2 ст. 99 КПК України). Крім того, ст. 10 цього Закону визначає, що матеріали ОРД використовують для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами в кримінальному провадженні.

З'ясувавши сутність таких важливих у контексті дослідження понять, як взаємодія слідчих та оперативних підрозділів і документи як джерело доказів, слід акцентувати увагу на організаційно-тактичних і процесуальних особливостях документування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів.

Виявлення таких кримінальних правопорушень передбачає одержання максимально повної й достовірної інформації про ознаки підготовки або вчинення кримінальних правопорушень цього виду шляхом установаження відповідних носіїв інформації. Практика засвідчує, що більшість досліджуваних кримінальних правопорушень учиняють після попередньої підготовки, зокрема розроблення плану; добору співучасників і розподілу ролей; вибору місця та засобів для виготовлення наркотичних засобів; визначення місця для їх зберігання; вибору об'єктів збуту (Kovalenko, Moisieiev, Tatsii, & Shemshuchenko, 2007; Shevchuk et al., 2007).

Основними напрямками оперативно-розшукового документування є такі: встановлення осіб, які можуть бути свідками в кримінальному провадженні; виявлення предметів і документів, які мають доказове значення; фіксація дій підозрюваних осіб для подальшого використання отриманих даних під час розслідування (Р. С. Бєлкін, с. 120). Варто акцентувати на важливості отримання інформації в процесі документування фактів незаконного обігу наркотичних засобів за допомогою мережі Інтернет (Nedilskyi, 2012; Mamleev, 2016; Shapovalova, 2018).

Під час документування оперативні працівники мають уживати заходів щодо виявлення та

збереження предметів і документів, які після відкриття кримінального провадження можуть стати доказами у справі, серед них: наркотичні речовини; сировина для їх виготовлення; інструменти і пристосування для виготовлення, уживання, зберігання, перевезення наркотиків; поштові й телеграфні відправлення (листи, телеграми, заповнені бланки на відправлення посилок, бандеролей, грошові перекази); грошові вклади в банках (пластикові картки); проїзні квитки; підроблені рецепти, документи про списання, прийом, відправлення, перевезення, переробку наркотиків, а також акти документальних ревізій (Goncharov, & Tikhonenko, 1987).

Ефективність боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з незаконним обігом наркотичних засобів, безпосередньо залежить від стратегії підрозділів Національної поліції, що охоплює: особливості оперативної обстановки; рівень і якість організації ОРД оперативними підрозділами за окресленим напрямом роботи, особливості нормативно-правового та структурно-функціонального забезпечення, організацію інформаційно-аналітичної роботи; рівень взаємодії оперативних підрозділів з іншими підрозділами органів Національної поліції; рівень взаємодії органів Національної поліції з іншими правоохоронними органами, органами державної влади, ЗМІ, громадськістю.

Злочини, пов'язані з нелегальним виготовленням і поширенням наркотичних засобів, вирізняються значною кількістю епізодів, тривалим характером, залученням до їхньої підготовки та вчинення осіб, що займаються переміщенням наркосировини чи готових наркотиків, їхнім виробництвом і реалізацією. Здійснюючи заходи припинення незаконної наркодіяльності, слід ретельно і якнайшвидше розробити план їх проведення, дослідити зібрані матеріали, визначити достатність їх для подальшого розслідування, узгодити дії залучених працівників, зберегти джерела доказової інформації, встановити інших осіб, причетних до злочинної діяльності, тощо. Водночас значення має взаємодія оперативних і слідчих підрозділів. Окреслені питання враховують незалежно від того, на якому етапі реалізації злочинного умислу прийнято рішення припинити злочинну діяльність (як під час готування до неї, так і після початку безпосереднього вчинення злочину) (Nozdrin, 2011).

У матеріалах оперативно-розшукового документування має бути зафіксовано: факт незаконного обігу наркотичних засобів, у яких конкретно злочинних діях виявляється (виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання, збут, розкрадання, посів і вирощування наркотичних засобів, а також організація або утримання місць для їх уживання тощо); хто вчинив цей злочин (склад групи і роль

кожного учасника); яку кількість і якого виду наркотичних засобів чи нарковмісних ліків вилучено; канал надходження наркосировини, наркотичних засобів чи лікарських препаратів тощо (Shevchuk et al., 2007).

Досліджуючи організаційні питання використання результатів документування під час досудового розслідування щодо виявлення та припинення кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, слід урахувати низку умов, що забезпечують допустимість використання даних, отриманих оперативним шляхом у процесі доказування в кримінальному провадженні. З-поміж них слід виокремити: організуючу роль слідчого та його процесуальну самостійність у реалізації даних, отриманих оперативно-розшуковим шляхом; розмежування компетенції суб'єктів взаємодії під час отримання й реалізації оперативно-розшукової інформації; вибір суб'єктами взаємодії форм, методів і засобів легалізації даних, одержаних у процесі документування; своєчасний обмін оперативно-розшуковою та іншою інформацією між учасниками взаємодії.

Основну діяльність підрозділів кримінальної поліції спрямовано на виявлення й отримання оперативно значущої інформації про підготовку чи вчинення злочину, а також осіб, які його готують або вчиняють. Відповідно до п. 2 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативні підрозділи мають право здійснювати контрольовані поставки й оперативні закупки товарів, предметів і речовин, зокрема заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення й документування фактів протиправних діянь.

Правовою підставою для проведення оперативно-розшукових заходів у таких кримінальних провадженнях є наявність необхідної інформації, одержаної в установленому законом порядку, про особу чи групу осіб, які займаються незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Також ці відомості потребують за допомогою оперативно-розшукових заходів в межах ведення відповідної справи оперативного обліку. Такі дії вчиняють згідно з п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Тобто результати документування під час здійснення контрольованої та оперативної закупки в межах заведеної оперативно-розшукової справи до внесення відомостей до ЄРДР можуть згодом отримати статус доказів у кримінальному провадженні за умов підтвердження інформації, що їх здійснювали стосовно особи, яка готувала вчинення злочину.

Оперативні підрозділи в межах виконання завдань ОРД мають право проводити контрольовану поставку та контрольовану й

оперативну закупку товарів, предметів і речовин, зокрема заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення й документування фактів протиправних діянь. Крім того, на підставі запитів правоохоронних органів інших держав, а також за ініціативою правоохоронних органів України в разі виявлення ними наркотиків у транзитних міжнародних вантажах можуть проводити транзитні контрольовані поставки наркотичних засобів.

Слід також зауважити, що предметом дослідження в межах заведеної оперативно-розшукової справи може бути не будь-який злочин, а лише той, що готується, за наявності підстав, визначених ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Відповідні повноваження можуть бути реалізовані оперативними підрозділами за наявності достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів щодо злочинів, що готуються, та осіб, які готують учинення злочину, до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. Натомість якщо в розпорядженні оперативних підрозділів є відомості про вчинення конкретною особою злочину, а не про підготовку до нього, то є підстави для внесення таких відомостей до ЄРДР у порядку ч. 1 ст. 214 КПК України та перевірки факту вчинення кримінального правопорушення за допомогою визначених КПК слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій у межах розпочатого кримінального провадження.

Основним оперативно-розшуковим методом виявлення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів є встановлення конфіденційного співробітництва з громадянами – негласного (таємного), з дотриманням суворої конспірації співробітництва осіб з працівниками оперативних підрозділів на добровільних засадах (Bandurka, 2002).

З метою виявлення злочинців у сфері обігу наркотичних засобів проводять розвідувальні опитування затриманих за споживання і збут наркотиків осіб, що перебувають на оперативному обліку. Успіху таких опитувань сприяє уміння оперативного співробітника переконати наркомана в тому, що потрібно захистити інших людей від цього соціального зла, а також отримати необхідні відомості, важливі для виявлення злочинів (Hren, 2017).

Одним з методів виявлення свідків і джерел доказів у справі є розвідувальне опитування осіб, що вживають наркотики. Здійснюючи оперативне спостереження за наркозалежними, оперативний працівник встановлює місця їх зустрічі зі збувальниками наркотиків. Важливу роль відіграє оперативне опитування збувальника наркотиків,

яке слід здійснювати відповідно до правил конспірації з метою недопущення витоку інформації. Планування цієї роботи переважно полягає у виявленні характеру зв'язків збувальника з оптовими постачальниками наркотиків: чи є збувальник членом наркооб'єднання та наскільки він поінформований про його структуру і склад, чи є торговцем, що одержує в постачальників наркотики й перепродає їх. В усіх випадках слід планувати проведення ОРЗ щодо встановлення особи та зв'язків збувальника (Shevchuk et al., 2007).

Ще одним напрямом документування злочинної діяльності є встановлення документів і предметів, що згодом можуть бути залучені до кримінального провадження як докази. Порушення під час проведення оперативно-розшукових заходів, а також недотримання порядку представлення результатів ОРД, що мають значення для досудового розслідування, може негативно позначитися на формуванні доказів у кримінальному провадженні (Komakhin, 2015).

Під час пошуку предметів, які можуть бути речовими доказами в кримінальному провадженні, слід урахувати, що ними можуть бути не лише безпосередньо наркотичні засоби чи психотропні речовини, а й різні пристрої, які використовують для їхнього виготовлення, уживання чи розповсюдження, а також інструменти та пристрої для незаконного виготовлення, зберігання і транспортування наркотичних засобів тощо, речі, на яких могли залишитися частки цих засобів (одяг, сумки, пакувальний матеріал тощо).

Доказове значення у справах аналізованої категорії можуть мати й інші предмети, що вказують на злочинну діяльність і є засобом її розкриття, викриття підозрюваного, зокрема: гроші; цінності; інші речі, здобуті від незаконного наркообігу; особисті записники з відомостями про злочинні зв'язки особи; записами про нелегальний бізнес; проїзні документи; квитанції; підроблені рецептурні бланки на отримання нарковмісних лікарських засобів, інші предмети й документи, у яких може міститися інформація, що стосується справи. Під час оперативно-розшукового документування вживають заходи, спрямовані на безпосередню фіксацію злочинних дій (Nozdryn, 2011).

Виявленню злочинів у сфері обігу наркотичних засобів під час оперативного обслуговування сприяє здійснення перевірки: суб'єктів господарювання, які вирощують та переробляють наркотичні засоби; суб'єктів, які реалізують і використовують наркотичні засоби (аптеки, лікарні тощо); місць збуту наркотичних засобів злочинцями (парки, сквери, бари тощо); об'єктів масового відпочинку, розважальних й освітніх закладів тощо (Hren, 2017, р. 161). Документування підпільних лабораторій, що

спеціалізуються на виготовленні синтетичних наркотичних засобів, здійснюють за будь-яким з елементів ланцюжка: споживач – збувальник – посередник – організатор – виробник наркотиків (Roganov, 2005).

Документування як самостійний елемент доказування є малоефективним. Щоб притягнути особу до кримінальної відповідальності, результати оперативного документування має бути «легалізовано» в кримінальному процесуальному праві шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема негласних (розшукових) дій (Sakovskiy, & Zhyzhyn, 2018). Відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК України, здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який провадить досудове розслідування злочину, або (за письмовим дорученням слідчого, прокурора) уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що контролюють дотримання податкового й митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ і підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (ч. 1 ст. 41 КПК України).

Наукова новизна

Наукова новизна публікації полягає в системному аналізі особливостей діяльності оперативних підрозділів з документування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних

речовин, прекурсорів та їх аналогів. Схарактеризовано типові оперативно-розшукові заходи, які здійснюють з метою виявлення та розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 305–320 КК України, залежно від слідчої оперативно-розшукової ситуації. Надано рекомендації щодо оптимізації документування з подальшою можливістю реалізації його результатів під час розслідування означених кримінальних правопорушень.

Висновки

Важливою складовою забезпечення оперативними підрозділами доказування в кримінальних провадженнях за фактом учинення кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконним обігом наркотичних засобів, є документування відповідних фактичних даних, яке проводять під час ОРД та виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Основними оперативно-розшуковими методами виявлення кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів є: контрольована поставка; контрольована й оперативна закупка; встановлення конфіденційного співробітництва; розвідувальне опитування; оперативне спостереження. Результатом документування є створення документів, які після відповідної оцінки та перевірки слідчим, прокурором можуть бути використані як докази в кримінальному провадженні. Результати документування оперативними підрозділами фактів незаконного обігу наркотичних засобів можуть бути використані як для забезпечення доказування в конкретному кримінальному провадженні, так і для інших цілей, встановлених КПК та Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

REFERENCES

- Afonin, D.N., Osipov, D.I., & Prusak, E.I. (2017). Kontrabanda narkoticheskikh sredstv, peresyлаemykh v mezhdunarodnykh pochtovykh otpravleniiakh [Smuggling of drugs sent in international mail. Journal of International Economic Affairs]. *Journal of International Economic Affairs*, 7(1), 135. doi: <https://doi.org/10.18334/eo.7.1.37389> [in Russian].
- Albul, S.V. & Andrusenko, S.V. (2018). Zlochyyny u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, yikh analohiv abo prekurzoriv: taktyka provedennia okremykh slidchykh (rozshukovykh) ta nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii [Crimes in the circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors: tactics of conducting individual investigative (investigative) and silent investigative (investigative) actions]. Odesa: ODUVS [in Ukrainian].
- Bandurka, O.M. (2002). *Operativno-rozshukova diialnist* [Operational search activity]. (Vols. 2). Kharkiv: Nats. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].
- Belkin, R.S. (1969). *Borba s khishcheniem, nezakonnym izgotovleniem, rasprostraneniem i izgotovleniem narkoticheskikh veshchestv* [Combating theft, illicit manufacture, distribution and manufacture of narcotic substances]. Moscow: VNII MVD SSSR [in Russian].
- Deriugin, R.A. (2016). Spetsialnaia kriminalisticheskaia tekhnika, prednaznachennaia dlia analiza i obrabotki informatsii o soedineniiakh mezndu abonentami i (ili) abonentskimi ustroistvami [Special forensic technology designed to analyze and process information about connections between subscribers and (or) subscriber devices]. *Politseiskaia i sledstvennaia deiatelnost, Police and investigative activities*, 3, 32-35. doi: <https://doi.org/10.7256/2409-7810.2016.3.18711> [in Russian].

- Elesin, A.A., Izotov, N.N., & Shornikova, L.V. (2017). O nekotorykh voprosakh organizatsii vzaimodeistviia v sfere operativno-rozysknoi deiatelnosti organov vnutrennikh del po borbe s nezakonnym oborotom narkoticheskikh sredstv i psihotropnykh veshchestv [On some issues of the organization of interaction in the field of operational-search activities of the internal affairs bodies to combat the illicit trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances]. *Jurnal.ru*, 1-5. doi: <https://doi.org/10.18411/lj-31-01-2017-4-09> [in Russian].
- Goncharov, P.V., & Tikhonenko, V.P. (1987). *Preduprezhdenie i raskrytie prestuplenii ugovolnym rozyskom* [Crime Prevention and Disclosure]. Moscow: NIIRO MFluZO MVD SSSR [in Russian].
- Hren, R.R. (2017). Orhanizatsiino-pravovi osnovy diialnosti operatyvnykh pidrozdiliv pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy u protydyi zlochynam u sferi obihu narkotychnykh zasobiv [Organizational and legal bases of activity of operative divisions of law enforcement agencies of Ukraine in combating drug trafficking crimes]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
- International Narcotics Control Strategy Report. (2018). *Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*, 1, 279. doi: <https://doi.org/10.18356/3d146968-en>.
- Komakhin, B.N. (2015). Operativno-rozysknaia deiatelnost, kak osnovnoi vid deiatelnosti pri vyivleniiakh korruptsionnykh prestuplenii [Operational-search activity, as the main type of activity in detecting corruption crimes]. *Politseiskaia deiatelnost, Police activity*, 6, 396-404. doi: <https://doi.org/10.7256/2222-1964.2015.6.17071> [in Russian].
- Kovalenko, V.V., Moisieiev, Ye.M., Tatsii, V.Ya., & Shemshuchenko, Yu.S. (Ed.). (2007). *Mizhnarodna politseiska entsyklopediia* [International Police Encyclopedia]. (Vols. 1-10). Kyiv: Atika [in Ukrainian].
- Krychun, Yu.A. (2018). Analysis of the foreign criminal legislation on the responsibility of drug smuggling. *Naukovyi Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 4 (4), 188-195. doi: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2017-4-188-195>.
- Lukashov, V.A. (1988). *Preduprezhdenie i raskrytie nezakonnogo izgotovleniia, priobreteniia, khraneniia i sbyta narkoticheskikh veshchestv* [Prevention and disclosure of illicit manufacture, acquisition, storage and marketing of narcotic substances]. Moscow: Akad. MVD SSSR [in Russian].
- Lyzohubenko, Ye.V. (2011). Osoblyvosti vzaemodii operatyvnogo pratsivnyka ta slidchoho pry vyivlenni, rozkrytti ta rozsliduvanni zlochyniv, poviazanykh z nezakonnym obihom narkotychnykh zasobiv [Features of interaction of the operative employee and the investigator in the detection, disclosure and investigation of crimes related to drug trafficking]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E.O. Didorenka, Bulletin of Lugansk State University of Internal Affairs. E.O. Didorenko*, 3(2), 122-129 [in Ukrainian].
- Mamleev, R.R. (2016). Sredstva i metody osushchestvleniia operativno-rozysknogo meropriiattia poluchenie kompiuternoi informatsii [Means and methods of implementing operational-search measures obtaining computer information]. *Politseiskaia i sledstvennaia deiatelnost, Police and investigative activities*, 4, 37-45. doi: <https://doi.org/10.7256/2409-7810.2016.4.20785> [in Russian].
- Meretukov, G.M. (2017). Pravovye osnovy ispolzovaniia tekhnicheskikh sredstv v rassledovanii prestuplenii: ugovolno-protsessualnye i kriminalisticheskie aspekty [The legal basis for the use of technical means in the investigation of crimes: criminal procedural and forensic aspects]. *Nauchnyi zhurnal, Science Magazine*, 132(08). doi: <https://doi.org/10.21515/1990-4665-132-104> [in Russian].
- Nedil'skyi, V.V. (2012). Operatyvno-rozshukove zabezpechennia poshuku narkotychnykh zasobiv [Operational and search support for the search for drugs]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: NAVS [in Ukrainian].
- Nozdryn, D.O. (2011). Vyivlennia ta protydiia nelegalnym dzherelam vyhotovlennia ta zbutu narkotychnykh zasobiv, psyhotropnykh rehovyn ta prekursoriv [Detection and counteraction to illegal sources of production and sale of drugs, psychotropic substances and precursors]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, 3, 371-382 [in Ukrainian].
- Nykyforchuk, D.Y. (2019). Protydiia zlochynnosti: problemy teorii ta praktyky [Crime counteraction: problems of theory and practice]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 2(111), 41-48 [in Ukrainian].
- Okushko, A.V. (2017). Osoblyvosti dokazuvannia porushen vstanovlenykh pravyl obihu narkotychnykh zasobiv, psyhotropnykh rehovyn i prekursoriv [Features of proving violations of the established rules for the circulation of drugs, psychotropic substances and precursors]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 1(102), 258-266 [in Ukrainian].
- Orlov, Yu.Yu. (2007). *Zastosuvannia operatyvnoi tekhniki v operatyvno-rozshukovii diialnosti militsii (teoriia i praktyka)* [Application of operative technique in police search and operative activity (theory and practice)]. Kyiv: Kyiv. nats. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].
- Palamarchuk, G.V. (2017). Smuggling in criminological and also criminal and legal dimensions. *Scientific Herald of Sivershchyna*, 2(2), 174-179. doi: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2017.02.174>.
- Petukhov, E.N. (2018). Usloviia i motivatsiia nadlezhachchego vypolneniia ugovolno-protsessualnykh obiazannosti uchastnikami sledstvennykh deistvii [Conditions and motivation for the proper performance of criminal procedural obligations by participants in investigative actions]. *Izvestiia AltGU, News of AltSU*, 6(104), 118-124. doi: [https://doi.org/10.14258/izvasu\(2018\)6-22](https://doi.org/10.14258/izvasu(2018)6-22) [in Russian].
- Roganov, S.A. (2005). *Rassledovanie prestuplenii v sfere netraditsionnogo narkobiznesa* [Investigation of crimes in the field of alternative drug business]. SPb.: Iurid. tsentr Press [in Russian].
- Sakovskiy, A.A., & Zhyzhyn, A.V. (2019). Vzaemodiia pidrozdiliv kryminalnoi politsii ta orhaniv dosudovoho rozsliduvannia v dokumentuvanni kryminalnykh pravoporushen [Interaction between criminal police units and pre-

- trial investigation bodies in documenting criminal offenses]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 2(111). doi: <https://doi.org/10.33270/01191112.49> [in Ukrainian].
- Sereda, D.M. (2001). Taktyka rozkryttia zlochyniv u sferi pryvatyzatsii operatyvnymy pidrozdilamy orhaniv vnutrishnikh sprav [Tactics of disclosure of crimes in the sphere of privatization by operational units of law-enforcement bodies]. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
- Shapovalova, G.M. (2018). Oblachnye vychisleniia (cloud computing) - novaia paradigma v kriminalistike [Cloud computing is a new paradigm in forensics]. *Politseiskaia i sledstvennaia deiatel'nost, Police and investigative activities*, 2, 66-72. doi: <https://doi.org/10.25136/2409-7810.2018.2.26409> [in Russian].
- Shevchuk, V.M., Shepitko, V.Yu., & Panov, M.P. (et al.). (2007). *Rozsliduvannia nezakonnogo obihu narkotychnykh zasobiv. Nastilna knyha slidchoho [Investigation of drug trafficking. Investigator's board]* (2nd ed., rev.). Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
- Statystychni dani za 2017 rik [Statistical data for 2017]. *Sait "Tsentru medychnoi statystyky MOZ Ukrainy", Site "Health Statistics Center of the Ministry of Health of Ukraine"*. Retrieved from <http://medstat.gov.ua/ukr/statdan.html> [in Ukrainian].
- Tsutskiridze, M.S. (2018). Zdiisnennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti z vykorystanniam pravovykh zasobiv piznavalnoi diialnosti slidchoho [Carrying out operative-search activity using legal means of cognitive activity of the investigator]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Law Journal of the National Academy of the Interior*, 1(15), 272-280 [in Ukrainian].
- Voloshchuk, A.M., & Butkevych, S.A. (2011). Osoblyvosti vyiavlennia "vazhkykh" narkotychnykh zasobiv (za materialamy AR Krym) [Features of detection of "heavy" narcotic drugs (according to materials of Autonomous Republic of Crimea)]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, 3, 362-371 [in Ukrainian].
- Zhovtan, P.V. (2014). Dokumentuvannia yak zasib zabezpechennia operatyvnymy pidrozdilamy dokazuvannia pryiniattia propozyitsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovuiu osoboiu [Documentation as a means of providing operational units with proof of acceptance of an offer, promise or receipt of undue benefit by an official]. *Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti, Problems of jurisprudence and law enforcement*, 4(51), 87-93 [in Ukrainian].
- Zhyvytsia, D., & Kazeka, V. (2017). Psykhichni i psykhotychni rozlady ta efektyvnist VAART u vil-infikovanykh spozhyvachiv iniektsiinykh narkotyktiv [Mental and psychotic disorders and the effectiveness of HAART in HIV-infected injecting drug users]. *Infektsiini khvoroby, Infectious diseases*, 4. doi: <https://doi.org/10.11603/1681-2727.2016.4.7210> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Афонин Д. Н., Осипов Д. И., Прусак Э. И. Контрабанда наркотических средств, пересылаемых в международных почтовых отправлениях. *Journal of International Economic Affairs*. 2017. № 7 (1). С. 135. doi: <https://doi.org/10.18334/eo.7.1.37389>.
- Албул С. В., Андрусенко С. В. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: тактика проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій : метод. рек. Одеса : ОДУВС, 2018. 100 с.
- Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник : у 2 ч. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. Ч. 1. 336 с.
- Белкин Р. С. Борьба с хищением, незаконным изготовлением, распространением и изготовлением наркотических веществ. М. : ВНИИ МВД СССР, 1969. 174 с.
- Дерюгин Р. А. Специальная криминалистическая техника, предназначенная для анализа и обработки информации о соединениях между абонентами и (или) абонентскими устройствами. *Полицейская и следственная деятельность*. 2016. № 3. С. 32-35. doi: <https://doi.org/10.7256/2409-7810.2016.3.18711>.
- Елесин А. А., Изотов Н. Н., Шорникова Л. В. О некоторых вопросах организации взаимодействия в сфере оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел по борьбе с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ. *Journal.ru*. 2017. С. 1-5. doi: <https://doi.org/10.18411/lj-31-01-2017-4-09>.
- Гончаров П. В., Тихоненко В. П. Предупреждение и раскрытие преступлений уголовным розыском : учебник. М. : НИИРО МФЮЗО МВД СССР, 1987. 260 с.
- Грень Р. Р. Організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2017. 264 с.
- International Narcotics Control Strategy Report. *Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. 2018. Vol. 1. P. 279. doi: <https://doi.org/10.18356/3d146968-en>.
- Комахин Б. Н. Оперативно-розыскная деятельность как основной вид деятельности при выявлении коррупционных преступлений. *Полицейская деятельность*. 2015. № 6. С. 396-404. doi: <https://doi.org/10.7256/2222-1964.2015.6.17071>.
- Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ : Атіка, 2007. Т. IV. 968 с.

- Krychun Yu. A. Analysis of the foreign criminal legislation on the responsibility of drug smuggling. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. No. 4 (4). P. 188–195. doi: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2017-4-188-195>.
- Лукашов В. А. Предупреждение и раскрытие незаконного изготовления, приобретения, хранения и сбыта наркотических веществ : учеб. пособие. М. : Акад. МВД СССР, 1988. 320 с.
- Лизогубенко Є. В. Особливості взаємодії оперативного працівника та слідчого при виявленні, розкритті та розслідуванні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2011. № 3 (2). С. 122–129.
- Мамлеев Р. Р. Средства и методы осуществления оперативно-розыскного мероприятия получения компьютерной информации. *Полицейская и следственная деятельность*. 2016. № 4. С. 37–45. doi: <https://doi.org/10.7256/2409-7810.2016.4.20785>
- Меретуков Г. М. Правовые основы использования технических средств в расследовании преступлений: уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты. *Научный журнал*. 2017. № 132(08). doi: <https://doi.org/10.21515/1990-4665-132-104>.
- Недільський В. В. Оперативно-розшукове забезпечення пошуку наркотичних засобів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2012. 18 с.
- Ноздрін Д. О. Виявлення та протидія нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 371–382.
- Никифорчук Д. Й. Протидія злочинності: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (111). С. 41–48.
- Окушко А. В. Особливості доказування порушень встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (102). С. 258–266.
- Орлов Ю. Ю. Застосування оперативної техніки в оперативно-розшуковій діяльності міліції (теорія і практика) : монографія. Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 559 с.
- Palamarchuk G. V. Smuggling in criminological and also criminal and legal dimensions. *Scientific Herald of Sivershchyna*. 2017. No. 2 (2). P. 174–179. (Series «Law»). doi: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2017.02.174>.
- Петухов Е. Н. Условия и мотивация надлежащего выполнения уголовно-процессуальных обязанностей участниками следственных действий. *Известия АлтГУ*. 2018. № 6 (104). С. 118–124. (Серия «Юридические науки»). doi: [https://doi.org/10.14258/izvasu\(2018\)6-22](https://doi.org/10.14258/izvasu(2018)6-22).
- Роганов С. А. Расследование преступлений в сфере нетрадиционного наркобизнеса. СПб : Юрид. центр Пресс, 2005. 549 с.
- Саковський А. А., Жижин А. В. Взаємодія підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування в документуванні кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (111). doi: <https://doi.org/10.33270/0119112.49>.
- Середа Д. М. Тактика розкриття злочинів у сфері приватизації оперативними підрозділами органів внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04. Запоріжжя, 2001. 204 с.
- Шоповалова Г. М. Облачные вычисления (cloud computing) – новая парадигма в криминалистике. *Полицейская и следственная деятельность*. 2018. № 2. С. 66–72. doi: <https://doi.org/10.25136/2409-7810.2018.2.26409>.
- Розслідування незаконного обігу наркотичних засобів. Настільна книга слідчого / [В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, М. П. Панов та ін.]. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Ін Юре, 2007. 728 с.
- Статистичні дані за 2017 рік. *Центр медичної статистики МОЗ України* : [сайт]. URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdan.html>.
- Цуцкірідзе М. С. Здійснення оперативно-розшукової діяльності з використанням правових засобів пізнавальної діяльності слідчого. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (15). С. 272–280.
- Волощук А. М., Буткевич С. А. Особливості виявлення «важких» наркотичних засобів (за матеріалами АР Крим). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 362–371. (Серія «Юридична»).
- Жовтан П. В. Документування як засіб забезпечення оперативними підрозділами доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2014. № 4 (51). С. 87–93.
- Живиця Д., Казека В. Психічні і психотичні розлади та ефективність ВААПТ у ВІЛ-інфікованих споживачів ін'єкційних наркотиків. *Інфекційні хвороби*. 2017. № 4. doi: <https://doi.org/10.11603/1681-2727.2016.4.7210>.

Стаття надійшла до редколегії 12.04.2019

Sakovskiy A. – Ph.D in Law, Associate Professor, Director of the Educational and Research Institute No. 2 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0762-859X>;

Klymchuk M. – Ph.D in Law, Associate Professor, Senior Research Fellow of the Scientific Research Laboratory on the Problems of Providing Criminal and Forensic Expert Study of the Educational and Research Institute No. 2 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0488-5470>

Peculiarities of Documentation of Criminal Offenses Related to Illegal Trafficking

*The **purpose** of the article is to determine the essence and features of documenting by the operational units of criminal offenses related to the illicit trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances, precursors and their analogues, to indicate the possibility of using its results in proving. **Methodology.** Methodological basis of the study is the methods and techniques of scientific knowledge. Their application is conditioned by a systematic approach, which allows to consider the outlined problems in the unity of their social content and legal form. Using the methods of system analysis, system-structural and formal, the essence of the interaction of the investigative and operational units in the documentation of facts related to drug trafficking was found out. Methods of statistical and documentary analysis have contributed to the identification of positive and negative trends in the process of proving and using in the pre-trial investigation of the results of operational search activities. Modeling and forecasting techniques have been used to formulate suggestions for improving theoretical assumptions regarding the use of factual data obtained from documenting drug trafficking. The **scientific novelty** is the systematic analysis of the peculiarities of the activities of operational units for the documentation of criminal offenses related to drug trafficking, psychotropic substances, precursors and their analogues. Characterization of typical operative-search measures carried out with the purpose of detection and disclosure of criminal offenses under art. 305–320 of the Criminal Code of Ukraine, depending on the investigative and operative search situation. Recommendations are given to optimize the documentation with the further possibility of realizing its results in the investigation of these criminal offenses. **Conclusions.** An important component of providing operational units with evidence in criminal proceedings on the commission of a criminal offense related to drug trafficking is to document the relevant factual data, which can occur both during the execution of the search operations and in the execution of operational units of the commission of the investigative (search) actions. The main operational and search methods for detecting criminal offenses in the area of drug trafficking are: controlled delivery; controlled and prompt procurement; establishment of confidential cooperation; intelligence survey; operative observation. The result of the documentation is the creation of documents which, after proper evaluation and review by the investigator, can be used by the prosecutor as evidence in criminal proceedings. The results of documentation by operational units of facts of illicit drug trafficking can be used both to provide evidence in specific criminal proceedings, as well as for other purposes established by the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Law of Ukraine «On Operational Investigation Activity».*

Keywords: drug; trafficking; investigation; interaction; documentation; search and operative activity; evidence; investigative and operational units.